

Färre elever får särskilt stöd

Allt fler misslyckas i skolan sedan 1990-talet. I dag saknar var fjärde 25-åring slutbetyg från gymnasiet. Ny studie visar att färre får särskilt stöd och att det stöd som ges skapar en känsla av utanförskap.

Sedan de stora utbildningsreformerna på 1990-talet har allt fler elever misslyckats i skolan. Ett skäl kan vara bristande och missriktade stödåtgärder. Med start på 1990-talet har successivt allt färre elever fått särskilt stöd och när eleverna får består det i allt högre utsträckning av att skilja ut elever.

Idag lämnar 14 procent av eleverna grundskolan utan gymnasiebehörighet och ungefär var fjärde 25-åring saknar slutbetyg från gymnasiet.

– Det är alarmerande att allt fler av de svagaste eleverna misslyckas i skolan. Dessa elevgrupper riskerar att hamna i arbetslöshet, psykisk ohälsa och utanförskap, säger **Joanna Giota**, professor i pedagogik vid Göteborgs universitet.

Hon är en av forskarna bakom en [storskalig studie vid Göteborgs universitet](#) där man kartlagt hur det specialpedagogiska stödet har organiserats över fyra decennier; från 1970-talet då den första årskullen i urvalet började skolan, fram till 2020 då den yngsta gick ut grundskolan. I studien ingår cirka 65 000 elever i sju årskullar födda mellan 1967 och 2004.

Forskarna har följt två elevgrupper i varje årskull. Dels elever med så kallad mild intellektuell funktionsnedsättning (elever som på kognitiva test utformade inom ramen för forskningsprojektet fick IQ 70 vilket är gränsen för utredningar om placering i särskolan). Dels elever som enligt

skolors inrapportering till Statistiska Centralbyrån, SCB och forskningsprojektet har fått något slags särskilt stöd någon gång under sin grundskoletid. Dessa elevgruppers skolprestationer har sedan jämförts med hur övriga elever har klarat grundskolans årskurs 9 under olika tidsperioder.

Kartläggningen visar ett tydligt skifte från mitten av 1990-talet.

– Under 1970-talet och fram till utbildningsreformerna i mitten av 1990-talet var det cirka 90 procent i gruppen elever med mild intellektuell funktionsnedsättning som hade någon form av stödåtgärder i grundskolan. Andelen minskar sedan successivt till 78 procent bland de som gick ut grundskolan 2020. Under samma period minskade andelen bland övriga elever med stödåtgärder, från 40 till 25 procent, säger Joanna Giota.

Joanna Giota

Från mitten av 1990-talet och framåt är det och

ks
å
en
ök
an
de
an
de
l
el
ev
er
so
m
få
r
ol
ik
a
sä
rs
ki
lj
an
de
st
öd
åt
gä
rd
er
,
de
t
vi
ll
sä

ga
at
t
de
un
de
r
en
lä
ng
re
ti
d
få
r
st
öd
i
sä
rs
ki
ld
a
un
de
rv
is
ni
ng
sg
ru
pp
er
el
le
r
ha

r
an
pa
ss
ad
st
ud
ie
gå
ng
i
st
äl
le
t
fö
r
st
öd
in
om
ra
me
n
fö
r
de
n
kl
as
s
de
va
nl
ig
tv
is

ti
ll
hö
r.
Tr
en
de
n
är
pr
ob
le
ma
ti
sk
ef
te
rs
om
ti
di
ga
re
fo
rs
kn
in
g
ha
r
vi
sa
t
på
fl
er
a

ri
sk
er
me
d
me
r
el
le
r
mi
nd
re
sä
rs
ki
lj
an
de
st
öd
åt
gä
rd
er
,
me
na
r
Jo
an
na
Gi
ot
a.

El
ev
er
i
så
da
na
gr
up
pe
r
ut
tr
yc
ke
r
of
ta
kä
ns
lo
r
av
st
ig
ma
ti
se
ri
ng
oc
h
ut
an
fö
rs
ka

p,
lå
g
mo
ti
va
ti
on
at
t
lä
ra
oc
h
sä
mr
e
sj
äl
vk
än
sl
a
sa
mt
at
t
de
in
te
ha
r
vä
nn
er
.
Så

da
na
fa
kt
or
er
på
ve
rk
ar
sk
ol
pr
es
ta
ti
on
er
na
ne
ga
ti
vt
.
En
an
na
n
ri
sk
är
at
t
sä
rs
ki
lj

an
de
st
öd
åt
gä
rd
er
te
nd
er
ar
at
t
bl
i
lå
ng
va
ri
ga
oc
h
at
t
el
ev
er
i
st
öd
åt
gä
rd
er
me
d

en
ba
rt
sv
ag
pr
es
te
ra
nd
e
i
gr
up
pe
n
of
ta
mö
ts
av
lå
ga
fö
rv
än
tn
in
ga
r.
De
få
r
oc
ks
å
mi

nd
re
er
fa
rn
a
oc
h
ku
nn
ig
a
lä
ra
re
,
sä
ge
r
ho
n.

När dessa elevgruppers skolprestationer jämförts med övriga elevers framkommer att de elevgrupper som efter 1990-talet har fått det allt svårare att klara måluppfyllelsen i skolan är pojkar, elever från lågutbildade hem och elever med olika former av långvariga särskiljande åtgärder. De elever som haft inkluderande särskilt stöd tycks i samtliga ha klarat sig bättre i skolan över hela 40-årsperioden.

Idag lämnar 14 procent av eleverna grundskolan utan gymnasiebehörighet och ungefär var fjärde 25-åring saknar slutbetyg från gymnasiet.

– **Det är alarmerande att allt fler av de** svagaste eleverna misslyckas i skolan. Dessa elevgrupper riskerar att hamna i arbetslöshet, psykisk ohälsa och utanförskap, säger Joanna Giota.

Hon pekar på flera förklaringar till den här utvecklingen: förändringar i undervisningens kvalitet, det kriterierelaterade betygssystemet, brist på resurser och specialpedagogisk kompetens.

– Men otillräckliga eller missriktade stödinsatser är också en viktig faktor. Vår tidigare studie och andra kartläggningar visar att var femte elev inte får tillgång till stödåtgärder, trots att de av skolan har bedömts vara i behov av sådana.

För att komma till rätta med dagens situation menar Joanna Giota att det förutom riktade resurser till de behövande elevgrupperna krävs en ökad medvetenhet om vad forskningen visar om förtjänsterna och följderna av olika former av stödåtgärder för elevers lärande och totala utveckling. Olika professioner från ämneslärare till specialpedagoger/speciallärare, elevhälsan och rektorer behöver hjälpas åt för att hitta de lösningar som är bäst för de här eleverna utifrån deras totala situation, behov och förutsättningar.

– Och att elevernas röster görs mer hörda och kan påverka beslut som berör deras skolgång och framtid. Det förutsätter också en större dialog mellan politiker, beslutsfattare av olika slag och alla de vuxna som är nära eleverna: skolpersonal och föräldrar. Insatser av olika slag får konsekvenser både för individen själv och samhället, låt oss göra dem positiva så fler kan växa utifrån sin potential, säger Joanna Giota.

Bild: Pixabay

Om studien

Resultaten från studien är publicerade i den vetenskapliga tidskriften *Scandinavian Journal of Educational Research*. Artikeln heter [“School achievement and changes in inclusive vs exclusive support over 50 years in Sweden regarding students with intellectual disabilities and special](#)

educational needs".

De uppgifter som studien bygger på är insamlade inom ramen för den nationella infrastrukturen UGU (Uppföljning genom utvärdering) vid Göteborgs universitet. I UGU ingår representativa stickprov av elever från tio årskullar födda 1948 och framåt som följs genom utbildningssystemet till sysselsättning i vuxenlivet. Detta gör det möjligt att jämföra årskullar från olika tidsperioder.

Studien ingår i ett större forskningsprojekt om skolmisslyckanden: Skola, lärande och psykisk hälsa: påverkansfaktorer och prevention av skolmisslyckande.